

● SIRA DIŐI
GEZEENLER

● GÜNEŐ, YAŐAM ve
UYGARLIK

● ÖLÜRKEN GENÇLEŐEN YILDIZLAR:
MAVİ AYKIRILAR

Popüler

Bilim 23.yıl

NİSAN 2016 YIL 23 SAYI 247 • www.populerbilim.com.tr • 10 TL

● ZEKÂ, YETENEK ve
YETİ

● DİYABETİNİZ VARSA AYAKLARINIZ
BİR KAT DAHA ÖNEMLİDİR

● ÇOCUKLARDA AKRAN ZORBALIĐI

● MİTOKONDRIAL DNA ve
ANNE SOYAĐACI

Kırılgan Belleğin Gerçeklik Yanılgısı SAHTE ANILAR

TARİHİN
AYNASI:
ARŐIV-
ARŐIVCİLİK

EİNSTEİN
NE DEDİ?
(GÖRELİLİK
KURAMI)

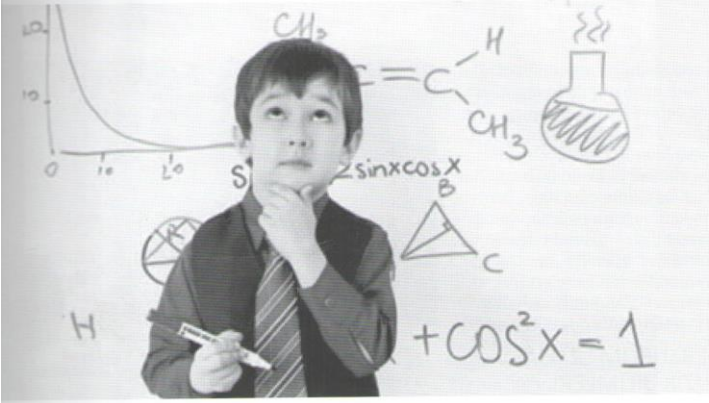

BİLGİSAYAR
OYUNU
DEYİP
GEÇMEYİN!

ZEKÂ YETENEK VE YETİ

Doç. Dr. Tülin Acar OTBİÇER
Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Düşüncelerimiz, eylemlerimiz, beğenilerimiz, giyiniş tarzlarımız hatta parmak izlerimiz birbirinden farklıdır. Fiziksel özelliklerimizden tutun zihinsel özelliklerimize kadar farklıyız. Bazıları iyi yazardı, bazıları çok iyi şarkı söyleyebilirdi. Bazıları çok hızlı koşabilirken, bazıları çok iyi yüzücüydü. Birimiz, diğerinden farklıydı. İşte bu fark ve farkın miktarı eğitimin ve psikolojinin özellikle psikometrinin araştırma konusu olmuştur. Bireylerin başarıları veya yetenekleri daha fazla ölçülme ve izlenme özelliği kazanmıştır. Eğitim sürecinin doğal bir getirisi olarak zekâ, yetenek ya da istidat kavramları sıkça telaffuz edilmiş olup tartışılması heyecan uyandıran konulardan olmuştur hep. J. Locke gibi insan zihnini boş bir levhaya mı benzetmeli yoksa F. Galton gibi zekânın kalıtsal yolla aktarılabildiğini mi konuşmalı? J. Piaget'in ifade ettiği gibi bireyin zekâsı çevresiyle bilişsel uyum süreci sonucu gelişimsel özellikler mi göstermekte?

Tarihi Bir Gezintiye Ne Dersiniz?

Yıl 1869 >> F. Galton, duyum keskinliği ile zekâ arasında bir ilişkinin varlığını öne sürdü. Aynı zamanda Galton, derecelendirme ölçeklerini, serbest çağrışım tekniklerini ve anket gibi soru sorma tekniklerinin ilk uygulayıcısı olmuştur.

Yıl 1879 >> W.M. Wundt, ilk psikoloji laboratuvarını kurarak deneysel psikolojinin temellerini atmıştır. Zihin yapısı, bilinçli deneyimler üzerinde çalışmalarında içe bakış yöntemini vurgulayıp yapısalci yaklaşımın temsilcisi olmuştur.

Yıl 1890 >> R. B. Cattell, duyum keskinliğinin yanı sıra tepki hızının zekânın bir göstergesi olarak değerlendirmiştir. Dolayısıyla, bireylerin zihinsel işlevini ölçme

çabası, Galton ve Cattell'in daha basit yapıda duyum keskinliği ve tepki hızı göstergeleri ile ölçülmeye çalışılmıştır. Bir başka deyişle, fiziksel farklılıklara dayalı olarak zekâ kestirimi yapılmaya çalışılmıştır.

Yıl 1895 >> A. Binet, zekânın kavrama, yargılama, akıl yürütme gibi bir takım karmaşık zihinsel işlemlerle açıklanabileceğini öne sürmüştür. İlk "Bireysel zekâ testlerini" geliştiren ve uygulayıcısı olmuştur. Zekâ ölçeği, zekâ yaşı, madde güçlüğü, standartlaştırma konularının da başlatıcısıdır.

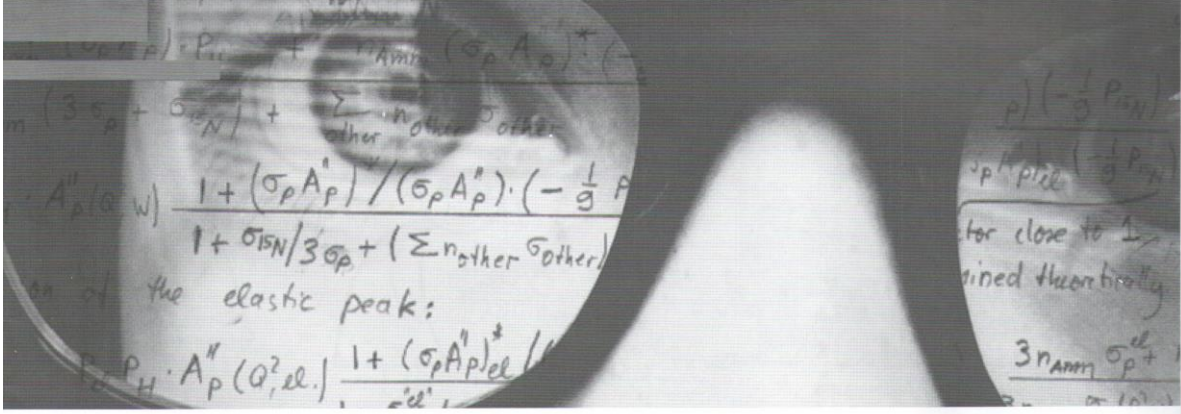
Yıl 1904 >> C. Spearman, geliştirdiği faktör analizi tekniği ile zekâ kavramında iki faktör kuramını dile getirmiştir. Zihin yapısının genel (g) ve özel (s) faktöründen oluştuğunu söyler. G faktörü genel zekâyı temsil ederken S faktörü özel yetenek alanlarını temsil etmektedir.

Yıl 1912 >> W. Stern, bilinen adıyla IQ'yu, yani zekâ bölümünü bir değer olarak ilk kez hesaplayandır.

Yıl 1930 >> E. L. Thorndike, zekânın birbirinden bağımsız çok faktörlü bir yapıda olduğunu vurgular. O, soyut, mekanik ve sosyal zekâ olarak üç alanda tanımlar.

Yıl 1935 >> L.L. Thurstone, zihinsel bir yeteneğin birden fazla karmaşık yapının bir araya gelmesinden oluştuğunu ifade eder. Yedi temel zihinsel yetenek alanı belirlemiştir. Bunlar; sözel yetenek, kelime akıcılığı, sayısal yetenek; uzaysal yetenek, bellek, algısal hız ve muhakeme. Thurstone, aynı zamanda tutumların ölçülmesinde ölçekleme yaklaşımını kullanandır.

Yıl 1939 >> D. Wechsler, Binet'ten sonra yetişkinler için ilk bireysel zekâ testini geliştiren olmuştur.

Yıl 1950 >> J. P. Guilford, zekâ üzerine çalışması küp kuramı olarak da bilinir. Zekânın çok faktörlü yapısına ilaveten ürün, içerik ve işlem boyutlarını ifade ederek 120 faktörlü bir yapı ortaya koymuştur.

Yıl 1961 >> A.S. Otis, çalışma ekibi ile I.Dünya savaşında Ordu Alfa ve Ordu Beta adlarıyla bilinen ilk kez "grup zeka testlerini" uygulamışlardır.

Yıl 1983 >> H. Gardner, sözel, sayısal, sosyal, ritmik, uzamsal, bedensel, içsel, doğasal ve varoluşsal olmak üzere dokuz tip zekâ alanından bahsedendir.

Yıl 2007 >> D. Goleman, özünde Thorndike'in sosyal zekâ kavramını, duygusal zekâ adlandırması ile çeşitlendirmiştir.

Geçmişten günümüze gelindiğinde, zekânın duyum keskinliğinden daha karmaşık özellikler gösterdiği; zekânın ölçülmesi çalışmalarında bireysel testlerden grup testlerine doğru yol alındığını; zekânın baskın tek boyuttan ziyade çok faktörlü bir yapısının olduğu hatta tek başına baskın görünen bir zihinsel alanın işleyişinde dahi diğer zihinsel faktörlerin de etkileşim içinde olduğunu söylemek mümkündür.

Akıl, başarı, beceri, bellek, bilgi, bilinç, biliş, istidat, kabiliyet, yaratıcılık, yetenek, zekâ, zihin... kavramların ne'liği, tanımlamalar arasındaki farkın ya da ilişkinin ne olduğu okuyucunun araştırma isteğine bırakırken iki kavram üzerindeki bilgi edinimlerimi okuyucu ile paylaşmak isterim.

Yetenek ya da Kabiliyet (Ability) Nedir?

Ölçülen potansiyel yapabilme gücü olarak tanımlanabilir. Bir başka deyişle tanımlı testlerle, ölçülen edimin birey tarafından ortaya konmuş, gerçekleştirilmiş halidir. Yani bir ölçme sonucudur. Şu ana mahsustur.

Yetenek puanı, isterseniz buna başarı puanı da diyebilirsiniz, eğitimde ve psikolojide ölçme alanının temel sorunlarından biridir. Bireylerden ölçülen yetenek puanına ya da başarı puanına bakış açısı psikometride tartışılan klasik test kuramına ve madde tepki kuramına göre farklı ele alınmaktadır. Çok kısa bahsederek merak edenlere detayları araştırma fırsatı sağlamak isterim.

Klasik test kuramında gözlenen/ ölçülen puan (X), gerçek puan (T) ve random hataların (E) toplamından oluşmaktadır. $X = T + E$ olarak formüle edilir.

Madde tepki kuramında ise gerçek puan kavramı yani ölçülen yetenek puanı, örtük (latent), gizil puan olarak ele alınıp bir dizi lojistik fonksiyonları kullanarak hesaplanır. Aynı zamanda ölçmeye karışan hatayı değerlendirme biçimi bakımından da bu iki kuram birbirinden farklılaşmaktadır.

İster klasik test ister madde tepki kuramında olsun gözlenen/ ölçülen puanı, yetenek kavramı ile gerçek puanı ise istidat kavramı ile ilişkilendiriyorum doğrusu.

İstidat ya da Yeti (Aptitude) Nedir?

Doğuştan gelen ya da bireyin doğasında var olan yapabilme gücü olarak tanımlanabilir. Potansiyel ve doğal yatkınlık hali söz konusudur. Bireyin doğuştan gelen yapabilme gücü ya da eğitim süreci veya pratik (tekrar) ile edinilme, geliştirilme özelliği taşıması bakımından önemlidir. Örneğin bir bireyin resim alanındaki istidadı, ölçüldüğünde ölçme sonucu (ürünü), onun yeteneğinin bir göstergesi olacaktır.

Bu noktada akla ilk gelen soru: zekâ, yetenekten ya da istidattan bağımsız bir kavram mıdır? Yeteneğin belirleyicisi midir zekâ? Yoksa istidatın belirleyicisi midir zekâ?

KAYNAKLAR

- Baykul, Y. (2000). Eğitimde ve Psikolojide Ölçme: Klasik Test Teorisi ve Uygulamaları. Ankara: ÖSYM Yayınları
 Gulliksen, H.O (1950). Theory of Mental Tests. New York: John Wiley and Sons, Inc.
 Hanibletton, R. K., H. Swaminathan ve J. H. Rogers. (1991) Fundamentals of Item Response Theory, Sage Publications, Boston
 Özgüven, İ.E. (2014). Psikolojik Testler, Nobel Yayınevi
 Psikometrik Kaynak Merkezi: <http://www.psychometric-assessment.com/iq-abilities-and-aptitudes/>
 Türkiye Zekâ Vakfı: www.tzv.org.tr/zeka

